

О. В. НИКОЛЮК

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств,
Одеський державний аграрний університет

А. І. ЛІВІНСЬКИЙ

кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри економіки підприємств,
Одеський державний аграрний університет

СТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Ніколюк, О. В. Стратегічний аспект формування регуляторної політики соціально-економічного розвитку аграрного виробництва [Текст] / О. В. Ніколюк, А. І. Лівінський // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. – Том 28. – № 1. – С. 303-310. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті розкрито стратегічний аспект формування регуляторної політики соціально-економічного розвитку аграрного виробництва, сформовано алгоритм формування раціональної регуляторної політики соціально-економічного розвитку аграрного виробництва, стратегічні імперативи забезпечення соціально-економічного розвитку аграрного виробництва пов'язані з переходом на інноваційний шлях інституційно-структурної модернізації аграрного виробництва.

Ключові слова: аграрне виробництво; регуляторна політика; розвиток.

O. V. NIKOLYUK

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Economics of Enterprises,
Odessa State Agrarian University

A. I. LIVINSKY

PhD in Agricultural Sciences,
Associate Professor,
Department of Economics of Enterprises,
Odessa State Agrarian University

STRATEGIC ASPECT OF FORMING REGULATORY POLICY OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Abstract

The article reveals the strategic aspect of forming the regulatory policy of the socio-economic development of agrarian production, creates an algorithm for the formation of a rational regulatory policy for the socio-economic development of agrarian production, strategic imperatives to ensure the socio-economic development of agrarian production associated with the transition to an innovative way of institutional and structural modernization of agrarian production.

Keywords: agrarian production; regulatory policy; development.

JEL classification: E62, G32

Вступ

Ефективна державна регуляторна політика у сфері аграрного виробництва є основою для забезпечення його соціально-економічного розвитку на сучасному етапі. Як результат реалізації екстенсивної моделі розвитку аграрного виробництва в Україні, більшість показників його соціально-економічного розвитку знаходиться за межами оптимальних значень. В умовах відкритості національної економіки останні світові тенденції до наростання дефіциту продовольства і зростання цін можуть розглядатись як потужний виклик для вітчизняного виробника аграрної продукції. Ці тенденції можуть діяти як активний стимул до поживлення аграрного виробництва та експорту продукції, джерело додаткових фінансових ресурсів для капіталізації аграрного виробництва, фундамент для розкриття вітчизняного аграрного потенціалу – важливої та поки що недостатньо розвиненої національної конкурентної переваги.

Проведені теоретико-методологічні дослідження особливостей державного регулювання аграрного виробництва стали основою для систематизації стадій і етапів аналізу, прогнозу, вибору відповідних заходів, а також їх організаційно-економічного забезпечення та структуризації в єдиній системі для удосконалення політики регулювання аграрного виробництва в контексті забезпечення його соціально-економічного розвитку.

Проблеми соціально-економічного розвитку аграрного виробництва широко висвітлюються в наукових працях вчених-аграрників: Галицького О. М., Гнатєвої Т. М., Гришової І. Ю., Давидюка О. О., Дяченка О. П., Коваль С. С., Маліка М. Й., Наумової Л. М., Кравчук А. О. та інших [1-14].

Мета статті

Мета статті – розкрити стратегічний аспект формування регуляторної політики соціально-економічного розвитку аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження

Основні аспекти запропонованих пропозицій наведено у вигляді алгоритму в рис. 1, згідно з яким мета, завдання і структура аналізу, прогнозу, вибору заходів регулювання взаємопов'язані між собою. Зміст і методи аналізу безпосередньо пов'язані із завданнями і методами прогнозування, з чіткими кроками щодо вибору заходів державного регулювання соціально-економічного розвитку аграрного виробництва.

Мета першого етапу щодо обґрунтування раціональної регуляторної політики аграрного виробництва полягає у визначенні сучасного стану, у здійсненні комплексної оцінки ефективності заходів регулятивного характеру, встановленні зв'язку між виробництвом і різними регуляторними заходами та насамперед у виявленні споживчих уподобань, що в сукупності є початковою інформацією для наступного етапу.

Метою другого етапу є прогнозування обсягів виробництва продукції та розміру бюджетних коштів, необхідних для здійснення державної підтримки, обґрунтування положень Доктрини забезпечення соціально-економічного розвитку аграрного виробництва в Україні, яка повинна визначати вибір цільової функції регуляторної політики. На цьому етапі здійснюється підготовка пропозицій для реалізації третьої стадії роботи щодо вибору методів регулювання.

Третій етап передбачає формування необхідних умов для реалізації вибраної доктрини соціально-економічного розвитку на перспективу, а також для ефективного функціонування аграрного виробництва.

Мета четвертого етапу полягає у ідентифікації джерел фінансування, з використанням можливостей залучення додаткових коштів, обґрунтування обсягів бюджетних витрат на соціально-економічний розвиток аграрного виробництва.

Метою п'ятого етапу є забезпечення усіх етапів інформацією для проведення раціональної регуляторної політики аграрного виробництва.

Запропонований алгоритм є послідовністю аналізу, прогнозування, вибору раціонально-необхідних і раціонально-можливих заходів регуляторної політики аграрного виробництва, організаційно-економічного та інформаційного забезпечення та відповідає шести блокам, які характеризують структуру відповідного аналізу і прогнозу. У процесі аналізу повинні бути осмислені основні тенденції та проблеми соціально-економічного розвитку аграрного виробництва.

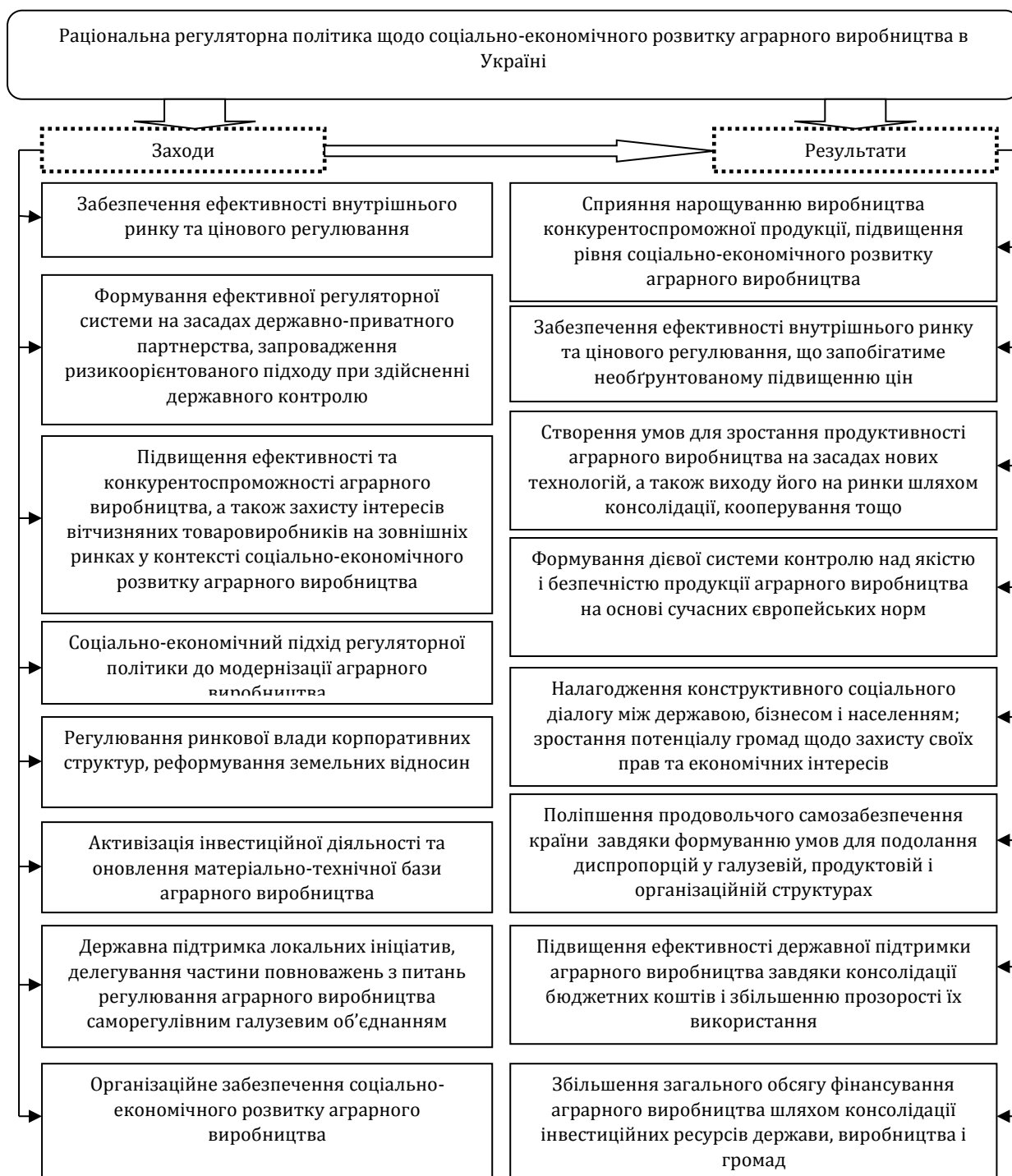
У ході дослідження проведено узагальнення пріоритетних напрямів формування раціональної регуляторної політики аграрного виробництва, які сприятимуть забезпеченню його модернізації та гарантуванню соціально-економічного розвитку аграрного виробництва (рис. 2). Соціально-економічний розвиток аграрного виробництва, як показують результати проведеного дослідження, відбувається у складних організаційно-економічних умовах, під дію яких підпадають суб'єкти господарювання, підприємницькі структури – носії соціально-економічних інтересів, об'єкт державного

регулювання та ринкового саморегулювання. Адаптація аграрного виробництва до умов ринку, в окремих компонентах її розвитку, перебуває на стадії формування.

ЕТАПИ	СТРУКТУРА РОБОТИ					
	Визначення пріоритетів	Визначення цілей і завдань	Оцінка ефективності	Оцінка фінансових можливостей	Визначення ризиків і загроз	Розробка політики
Аналіз і оцінка	Аналіз основних тенденцій і проблем у розвитку аграрного виробництва	Аналіз рівня розвитку аграрного виробництва. Методи регулювання	Комплексна оцінка ефективності заходів щодо підтримки аграрного виробництва	Аналіз стану фінансування аграрного виробництва з державного бюджету	Оцінка рівня розвитку галузей і підгалузей аграрного виробництва	Встановлення зв'язку між ефективністю виробництва і заходами регулювання політики
Прогнозування	Прогнозування довгострокових тенденцій розвитку. Розробка доктрини	Прогнозування виробництва через: продовольчу забезпеченість; оцінку експортного потенціалу	Визначення шляхів вирішення проблем розвитку аграрного виробництва	Прогнозування фінансових можливостей регіону	Визначення основних індикаторів розвитку	Прогнозування фінансових ресурсів, їх розподіл з урахуванням підтримки
Вибір регуляторних заходів	Формування положень регуляторної політики аграрного виробництва	Розробка системи заходів впливу держави на розвиток агровиробництва та їх узгодження з кількісним вираженням перспектив <i>позовитичу</i>	Формування переліку найбільш ефективних регуляторних заходів	Вибір методів бюджетного і податкового регулювання аграрного виробництва	Вибір внутрігалузевих пріоритетів з розробкою відповідних програм розвитку	Обґрунтування необхідних розмірів підтримки. Вибір раціональних заходів, приведення їх у систему на основі механізму
Фінансове забезпечення	Фінансові джерела розвитку: бюджет, інвестиції, власні кошти та ін.	Бюджетні ресурси	Встановлення основних і додаткових джерел фінансування	Розширення традиційних джерел дохідної частини бюджету. Дотримання стратегічного плану	Ресурсне забезпечення ризикових зон розвитку	Обґрунтування витрат бюджету, використання можливостей міжбюджетних відносин
Інформаційне забезпечення	Інформування про прогресивні тенденції у реалізації аграрної політики світу	Надання юридичних, економічних і технологічних консультацій	Створення інформаційної бази для оцінки отриманих даних	Інформування органів місцевого самоврядування про фінансове забезпечення розвитку агровиробництва	Інформування органів місцевого самоврядування про пріоритети розвитку	Доступ до інформації про можливі заходи підтримки бази даних. Організація консультаційних пунктів

Рис. 1. Алгоритм формування раціональної регуляторної політики соціально-економічного розвитку аграрного виробництва

*Розроблено автором.

Рис. 2. Заходи та результати удосконалення регуляторної політики розвитку аграрного виробництва в Україні

*Розроблено автором.

Для того, щоб соціально-економічні інтереси мали перспективу у реалізації, регулювання та організаційно-економічний механізм їх узгодження на рівні підприємницьких структур мають базуватися на конструктивному підході до здійснення заходів державної аграрної політики. Концепція становлення організаційно-інституційних імперативів регулювання соціально-економічного розвитку аграрного виробництва – це загальне бачення контурів, основ, а також інституційного базису аграрної політики, яка забезпечить ефективну консолідацію ресурсів, можливостей, пріоритетів суб'єктів агровиробництва у вирішенні проблеми соціуму та держави. Вважаємо, що від того, наскільки

консолідованими, узгодженими з можливістю реалізації будуть соціально-економічні інтереси в аграрній сфері, залежить рівень добробуту усієї української нації [3-5].

Важливим аспектом становлення організаційно-інституційних імперативів регулювання соціально-економічного розвитку аграрного виробництва є формування сприятливого підприємницького середовища і, зокрема, стратегії конкурентоспроможності підприємств, що передбачає у тому числі відповідне інституційне забезпечення стратегічного і тактичного плану.

Завдання політики держави у контексті запропонованого концептуального підходу до формування організаційно-інституційних імперативів регулювання соціально-економічного розвитку аграрного виробництва полягає у забезпеченні ефективної інституціоналізації системи ринкових відносин, а також становлення національно-ідентичного укладу аграрного виробництва.

Особлива роль державного регулювання у стратегічному забезпеченні соціально-економічного розвитку аграрного виробництва полягає в тому, що заходи, реалізація яких задає початковий імпульс для запуску інноваційної моделі розвитку, здебільшого фінансуються з коштів державного бюджету, тому механізми забезпечення державної присутності особливо ефективні з погляду забезпечення ініціатив до кооперації або корпоратизації малих і середніх суб'єктів агровиробництва з метою формування (державних або за участю держави) потужних кластерів підприємств, що використовують передові технології. Якщо перший етап модернізації, спрямований на інноваційний розвиток аграрного сектору економіки, пов'язаний з таким аспектом державного регулювання, то надалі, з переходом від політики підтримки заздалегідь визначених «національних лідерів» до політики формування середовища, сприятливого для самостійного формування інноваційних компаній, ефективним інструментом може бути тільки вдосконалення інститутів розвитку і підтримка встановленого інституційного устрою та забезпечення державної присутності. Відповідно модернізація державної аграрної політики зумовлюється об'єктивною необхідністю проведення якісних змін в організаційно-економічному механізмі аграрного сектору та заміні неефективних інститутів, що діють у сучасних взаємодіях, на ефективніші.

Практика структурного регулювання показує, що в умовах структурної кризи та структурної трансформації потрібне значне розширення економічної ролі держави (табл. 1).

Варто зазначити, що концентрація зусиль з реорганізації структури аграрного виробництва здатна забезпечити стабільність соціально-економічного розвитку під час реалізації програм структурних перетворень. Влада володіє достатніми можливостями для координації всіх необхідних заходів та оптимального розподілу наявних матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, може нейтралізувати негативні соціальні явища, які так чи інакше виникають у процесі кардинальних перетворень та впливають на процес забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку аграрного виробництва.

Програмні документи останніх років свідчать, що стратегічно важливу роль у середньостроковому і довгостроковому забезпеченні соціально-економічного розвитку мають відіграти інноваційні технології. Адже тільки за допомогою інвестиційно-інноваційного підходу можна уникнути сукупності виробничих, ресурсних, технологічних обмежень. Безумовно, в інноваційну стратегію необхідно закласти структуру тієї аграрної економіки, яка буде основою для постійного підвищення соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності аграрного виробництва через ефективне зростання національної економіки. Основна проблема реалізації інноваційної структури у регулюванні соціально-економічного розвитку аграрного виробництва полягає в тому, що темпи функціонування сектора аграрних досліджень і розробок не в повному обсязі відповідають потребам системи забезпечення економічної безпеки і до того ж запропоновані наукові результати не застосовують в аграрній економіці внаслідок низької прийнятності до інновацій підприємницького сектору, невисокої його дохідності.

Прогнозно-аналітичні дослідження демонструють, що перехід від традиційної парадигми розроблення та реалізації аграрної політики до інноваційного варіанту стає щораз більш актуальним. Це зумовлено тією обставиною, що до кінця цього періоду можна очікувати вичерпання наявного потенціалу зростання сільськогосподарського виробництва, спираючись на консервативні підходи.

У зв'язку з наявністю сукупності проблем інноваційного розвитку аграрного виробництва необхідно вирішити такі завдання:

- сформувати комплекс взаємопов'язаних галузевих інвестиційно-інноваційних програм і проектів, які реалізують ідеї у всьому ланцюжку: від фундаментальних досліджень до освоєння інноваційних ринкових ніш;
- забезпечити наукову і науково-технічну сферу фінансовими та матеріальними ресурсами у контексті ефективного функціонування прогресивних форм державно-приватного партнерства;
- сформувати інституційне середовище для здійснення і впровадження інноваційних технологій.

Таблиця 1. Стратегічні напрями інституційно-структурного регулювання соціально-економічного розвитку аграрного виробництва в Україні

Інституційно-структурна складова	Основні напрямки інституційно-структурної модернізації
Структурні зміни в галузі	Прискорений розвиток пріоритетних галузей, які є точками зростання, забезпечують економічний прорив і створення умов для довгострокового сталого розвитку аграрного виробництва. Розширення традиційних виробництв, спричинене зростаючим платоспроможним попитом. Формування нових виробництв відповідно до світових прогресивних тенденцій. Розвиток унікальних національних виробництв з метою створення нових конкурентних переваг на внутрішньому і світовому ринках. Створення альтернативних сільському господарству виробництв з використанням рекреаційного та культурно-історичного потенціалів територій України
Вплив структурних складових організаційно-економічного механізму функціонування аграрного виробництва	Підтримання багатокладності на селі. Покращення співвідношення кількості прибуткових і збиткових підприємств. Подальше стимулювання процесів реструктуризації та реформування сільськогосподарських підприємств, підвищення їх ефективності, зокрема через стимулювання інноваційної активності, розвиток ринку консалтингових послуг, створення системи інформаційного забезпечення, доступність фінансових ресурсів, сприяння процесам інтеграції
Модернізація інституційного забезпечення	Прогресивна зміна структури власності в сільському господарстві. Розвиток усіх форм виробництва: великого, середнього, малого. Створення рівних умов функціонування та одержання доходів, формування ефективного конкурентного середовища і взаємовигідних відносин між суб'єктами сільської економіки. Забезпечення адекватних пропорцій державної підтримки сільських товаровиробників. Розвиток інститутів ринку сільськогосподарської продукції та сировини, праці і капіталу, формування інфраструктури забезпечення підприємницької діяльності
Територіальна структура	Прогресивний розподіл випуску продукції галузі по території країни. Вирівнювання міжрегіональних рівнів економічного розвитку галузі
Вплив відтворювальних процесів на соціально-економічну безпеку аграрного виробництва	Забезпечення ефективних пропорцій у структурі факторів виробництва. Максимальне залучення в господарський обіг і підвищення ефективності використання природних, матеріальних та людських ресурсів на основі посилення мотиваційних механізмів розвитку, інноваційно-інвестиційної діяльності, ресурсозберігальної політики, охорони довкілля та ін.
Особливості розвитку технологічної структури	Перехід на інноваційний шлях розвитку, технічна і технологічна модернізація галузі
Структура зовнішньоекономічних зв'язків	Прогресивні зміни структури імпорту й експорту в галузі. Максимально можливе задоволення попиту населення на продовольчі товари за рахунок власних ресурсів та активізація процесів імпортозаміщення. Формування пріоритетів та інструментів зовнішньоекономічної аграрної політики

*Розроблено автором на основі [2-10].

Необхідні як спеціалізовані організації у вигляді загальнодержавних та регіональних галузевих інвестиційно-інноваційних фондів, технологічних і науково-освітніх альянсів та інших структур, так і відповідні закони і норми, оскільки надзвичайно важливо своєчасно впроваджувати результати наукових досліджень;

- посилити роль суб'єктів аграрного виробництва в інноваційному процесі, стимулювати впровадження розробок у виробництво шляхом розширення доступності фінансових ресурсів, зниження податкового навантаження та інших стабілізаторів;
- організувати конкурентоспроможні центри знань через об'єднання науково-дослідних організацій для встановлення гнучкого, швидкого та плідного співробітництва з різних напрямів інноваційної діяльності;

- сформувати систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, необхідних для реалізації конкретних інноваційних програм і проєктів, а також державних службовців, які зайняті регулюванням інноваційного процесу;
- забезпечити контроль за використанням інновацій для визначення потреби в них та відповідності екологічним, технічним та іншим вимогам;
- розробити методи обліку та моніторингу впливу інноваційної діяльності на соціально-економічний розвиток аграрного виробництва [11-14].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Сформовані нами різноаспектні стратегічні імперативи забезпечення соціально-економічного розвитку аграрного виробництва пов'язані з переходом на інноваційний шлях інституційно-структурної модернізації аграрного виробництва. Необхідно звернути увагу на комплексність і системність їх вирішення. Тільки в цьому випадку можливе надання вітчизняному аграрному виробництву статусу високоефективного, стабільного і такого, що швидко розвивається, спрямованого на стійкий розвиток національної економіки.

Список літератури

1. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua>, вільний.
2. Ніколюк, О. В. Вплив соціальної відповідальності бізнесу на конкурентоздатність підприємств аграрного сектору / О. В. Ніколюк, Т. М. Гнат'єва // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2014. – № 4(76). – С. 151-157.
3. Ніколюк, О. В. Державне регулювання цін на сільськогосподарську продукцію в Одеському регіоні / О. В. Ніколюк // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип. 2(9). Полтава: ПДАА. 2014. – С. 20-26.
4. Лозинська, Т. М. Національний продовольчий ринок в умовах глобалізації: монографія / Т. М. Лозинська. – Харків: Магістр, 2007. – 272 с.
5. Регулювання аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції: монографія / [Діброва А. Д. та [ін.] ; за ред. А. Д. Діброви, В. Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку аграр. ринків. – Київ: Інтердрук, 2014. – 572 с.
6. Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України: аналіт. доп. / за заг. ред. Я. А. Жаліла. – Київ: НІСД, 2011. – 104 с.
8. Галицький, О. М. Проблеми нормативно-правового регулювання обліку розрахунків з соціального забезпечення на підприємствах сільського господарства / О. М. Галицький // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2013. – Випуск № 6. – С. 95-99.
9. Гнат'єва, Т. М. Аналіз рівня захищеності економічних інтересів аграрного виробництва в умовах інтеграції України до світового економічного простору / Т. М. Гнат'єва, О. О. Давидюк // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2017. – №6. – С. 110-123.
10. Гришова, І. Ю. Соціальна відповідальність бізнесу як чинник соціально-економічного розвитку / І. Ю. Гришова, М. Ю. Щербата, В. В. Гришов // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – № 3 (3). – С. 17-28.
11. Naumov, O., Gryshova, I., Rozsa, Z. (2018). Leadership in Energy Efficiency of Agro-industrial Production: Regional Aspects. Leadership for the Future Sustainable Development of Business and Education. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham, 579-590.
12. Baimuratov, M., Gryshova, I., Akhmetova, I. (2018). Leadership of Territorial Communities: Local and Global Factors. Leadership for the Future Sustainable Development of Business and Education. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham, 179-188.
13. Gryshova, I. Yu., Shestakovska, T. L. (2017). The asymmetry of the resource configuration and its destructive impact on the capitalization of agribusiness. The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2, 128-133.
14. Nikoliuk, O., Gryshova, I., Shestakovska, T. (2017). The organic production in the context of improving the ecological safety of production of the food industry. Food Science and Technology, 11(4), 103-111.

References

1. *Ofitsynnyy sayt Ministerstva ahraryoi polityky ta prodovol'stva Ukrayiny.* (2018). Retrieved from: <http://www.minagro.kiev.ua>.
2. Nikolyuk, O. V., Hnat'yeva, T. M. (2014). Vplyv sotsial'noyi vidpovidal'nosti biznesu na konkurentozdatnist' pidpryyemstv ahraryoho sektoru. *Visnyk Chernihivs'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, 4(76), 151-157.
3. Nikolyuk, O. V. (2014). Derzhavne rehulyuvannya tsin na sil'skohospodars'ku produktsiyu v Odes'komu rehioni. *Naukovi pratsi Poltavs'koyi derzhavnoyi ahraryoi akademiyi*, 2(9), 20-26
4. Lozyns'ka, T. M. (2007). *Natsional'nyy prodovol'chyy rynek v umovakh hlobalizatsiyi*. Kharkiv: Mahistr.
5. Dibrova A. D. (2014). *Rehulyuvannya ahraryoho sektoru ekonomiky Ukrayiny v umovakh yevrointehratsiyi*. Kyiv : Interdruk.
6. *Rentabel'nist' operatsiyoi diyal'nosti pidpryyemstv za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti.* (2017). Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Zhalilo, Ya. A. (2011). *Rozvytok ahraryoho vyrobnytstva yak peredumova zabezpechennya prodovol'choyi bezpeky Ukrayiny*. Kyiv: NISD.
8. Halyts'kyy O. M. (2013). Problemy normatyvno-pravovoho rehulyuvannya obliku rozrakhunkiv z sotsial'noho zabezpechennya na pidpryyemstvakh sil's'koho hospodarstva. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahraryoho universytetu*, 6, 95-99.
9. Hnat'yeva, T. M., Davydyuk, O. O. (2017). Analiz rivnya zakhyshchenosti ekonomichnykh interesiv ahraryoho vyrobnytstva v umovakh intehratsiyi Ukrayiny do svitovoho ekonomichnoho prostoru. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 6, 110-123.
10. Gryshova, I. Yu., Shcherbata, M. Yu., Gryshov, V. V. (2015). Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu yak chynnyk sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku. *Problemy i perspektyvy ekonomiky*, 3 (3), 17-28.
11. Naumov, O., Gryshova, I., Rozsa, Z. (2018). Leadership in Energy Efficiency of Agro-industrial Production: Regional Aspects. *Leadership for the Future Sustainable Development of Business and Education*. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham, 579-590
12. Baimuratov, M., Gryshova, I., Akhmetova, I. (2018). Leadership of Territorial Communities: Local and Global Factors. *Leadership for the Future Sustainable Development of Business and Education*. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham, 179-188
13. Gryshova, I. Yu., Shestakovska, T. L. (2017). The asymmetry of the resource configuration and its destructive impact on the capitalization of agribusiness. *The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2, 128-133.
14. Nikoliuk, O., Grushova, I., Shestakovska, T. (2017). The organis production in the sontext of improving the esologisal safety of produsion of the food industry. *Food Science and Technology*, 11(4), 103-111.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2018 р.